

Luonnos valtioneuvoston asetukseksi valtakunnallisista työvoimapula-aloista

Palvelualojen ammattiliitto PAM ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto valtioneuvoston asetustalonnoksesta valtakunnallisten työvoimapula-alojen määrittelystä.

PAM pitää tärkeänä, että palvelualojen ammattiryhmiä ei ole perusteettomasti sisällytetty valtakunnalliselle työvoimapula-alojen listalle, mikä osoittaa päätöksenteossa kiitettävää harkintaa.

PAM pitää asetuksessa esitettyä määrittelymekanismia lähtökohtaisesti kattavana ja teknisesti tarkoituksenmukaisena. Kuitenkin päätöksentekoprosessin avoimuudessa ja perustelujen dokumentoinnissa havaitaan selkeitä puutteita. Riittämättömästi dokumentoidut ja läpinäkyvät perustelut heikentävät päätöksenteon laatua sekä ennakoitavuutta. Tämä altistaa päätökset poliittiselle ohjaukselle tavalla, joka ei edistä pitkäjänteistä ja johdonmukaista työvoimapolitiikkaa. Erityisesti Suomen kaltaisessa taloudessa, jossa työvoimapula on merkittävä haaste, päätösten tulisi pohjautua selkeisiin, objektiivisiin ja avoimiin kriteereihin.

Samalla PAM ilmaisee vakavan huolensa järjestelmän kasvavasta monimutkaisuudesta, mikäli valtakunnallisten työvoimapulalistojen lisäksi huomioidaan myös alueelliset työolupalinjaukset. On erittäin todennäköistä, että monimutkaisuus lisääntyy merkittävästi, kun kahta erillistä arviointijärjestelmää sovelletaan rinnakkain. Tämä kaksitasoinen järjestelmä aiheuttaa käytännössä sekaannuksia ja epäselvyyttä työnantajille, työntekijöille sekä viranomaisille. Järjestelmän epäselvyys heikentää sen toimivuutta, ennakoitavuutta sekä oikeusvarmuutta, ja lisää riskiä, että eri listojen soveltamisperusteet ja päätösten eroavaisuudet jäävät epäselviksi.

Tämän vuoksi PAM ehdottaa, että valtakunnallisesta työvoimapula-alojen listasta luovutaan ja siirrytään yhden järjestelmän malliin, jossa ainoastaan alueelliset työvoimapula-arviot ohjaavat sekä saatavuusharkintaa että työolupäytäntöjä. Alueelliset arviot vastaavat selkeästi paremmin työmarkkinoiden paikallisiin rakenteisiin, alueellisiin työvoimatarpeisiin sekä niiden vaihteluihin. Näin PAM ehdottaa työperäistä maahanmuuttoa koskevan sääntelyn yksinkertaistamista siten, että vähintään vuoden Suomessa työskennellyt henkilö voisi siirtyä alueellisesti määritellylle työvoimapula-alalle ilman uuden työolupahakemuksen tarvetta.

Tämä malli tukisi myös sääntöä, jossa saatavuusharkintaa ei sovelleta työperäisiin maahanmuuttajiin, jotka ovat työskennelleet Suomessa vähintään vuoden. Lisäksi tämä malli perustuu ELY-keskusten yhdessä työmarkkinaosapuolten kanssa laatimiin alueellisiin työvoimapula-arvioihin, jotka tukevat myös nykyisiä työlupalinjauksia. Alueellisten luokitusten hyödyntäminen edistäisi työvoiman liikkuvuutta, lisäisi työntekijöiden mahdollisuuksia vaihtaa alaa, vähentäisi hyväksikäytön riskiä ja vahvistaisi työntekijöiden asemaa työmarkkinoilla.

PAMin esittämän mallin käytännöllisenä esimerkkinä voidaan mainita tapaus, jossa vuoden ajan Uudellamaalla siivoojana työskennellyt henkilö voisi siirtyä Tampereelle tarjoilijaksi, mikäli kyseinen ammatti on siellä luokiteltu työvoimapula-alaksi mutta vastaavasti Uudellamaalla ei, ilman erillistä työlupahakemusprosessia ja odotusaikaa Maahanmuuttovirastossa. Tämä malli tukisi myös hallituksen asettamia tavoitteita työttömyyssuojan aikarajoista (3/6 kuukautta), vähentäisi hallinnollisia pullonkauloja sekä ehkäisisi työntekijöiden putoamista työmarkkinoiden ulkopuolelle.

Jotta ehdotettu alueperustainen malli olisi aidosti toimiva ja oikeudenmukainen, alueellisten työvoimapula-arvioiden on perustuttava selkeisiin, läpinäkyviin ja tilastollisesti todistettaviin kriteereihin. Päätösten tulee nojautua aluekohtaisiin tietoihin avoimista työpaikoista ja työttömyysasteesta, eikä yksittäisten intressiryhmien vaikutusvaltaan tai poliittisiin linjauksiin. Esimerkiksi Laboren tutkija Jeremias Nieminen nosti elokuussa 2024 tutkimusartikkelissaan esiin Pohjois-Karjalassa tehdyt työvoimalinjaukset, jotka osoittavat, että ilman riittäviä objektiivisia perusteita tehdyt päätökset eivät palvele työmarkkinoiden todellisia tarpeita eivätkä tue laadukasta työvoimapolitiikkaa. Pohjois-Karjalassa lähes kaikki ammatit oli vapautettu saatavuusharkinnasta, vaikka työttömyysluvut olivat korkeita ja avoimia työpaikkoja hyvin vähän. (Nieminen 8.8.2024 Labore-blogit)

Lopuksi PAM korostaa, että yksinkertainen, selkeä ja läpinäkyvä järjestelmä lisää sekä työnantajien että työntekijöiden luottamusta järjestelmään. Se parantaa työmarkkinoiden ennakoitavuutta ja oikeusvarmuutta sekä tukee hallituksen tavoitetta vahvistaa työvoiman liikkuvuutta, ehkäistä hyväksikäyttöä ja edistää oikeudenmukaisuutta työelämässä, samalla varmistaen Suomen työmarkkinoiden kestävä kehityksen.

Helsingissä, 26. toukokuuta 2025

Palvelualojen ammattiliitto PAM ry

Annika Rönni-Sällinen
puheenjohtaja

Lisätietoja:
Egezona Klllokoqi-Bublaku
sosiaalipoliittinen asiantuntija
puh. 0404133759
egezona.klllokoqi@pam.fi